

natuurpunt

Het Grote

Vogelweekend

RAPPORT 2020

BEGIJN LE BLEU
VOGELDE MEE

Rapport

Het Grote Vogelweekend 2020

Het Grote Vogelweekend brengt jaarlijks tienduizenden Vlamingen op de been om mee vogels te tellen. Het is daarmee de **grootste publiekscampagne van Natuurpunt**. De cijfers tonen ons of sommige soorten het beter of slechter doen, of er verschillen zijn tussen regio's en welke soorten meer of minder aanwezig zijn deze winter. Het weer speelt daarin de hoofdrol, want dat bepaalt of er voedsel is en of het bereikbaar is. En vogels zijn daarvan afhankelijk.

Ook de **inrichting van onze tuinen** en ons **voedergedrag** bepalen mee hoeveel vogels je op bezoek krijgt. Dat is misschien wel het hoofddoel van deze campagne, want door aan vogels garanties te bieden waar ze kunnen overleven, zullen ze minder risico lopen wanneer er zich toch eens een winterprik voordoet. Een andere voorname betrachting is om de mensen met Het Grote Vogelweekend in contact te brengen met de natuur vlakbij of zelfs vanuit het huis. Dat men zo de tuinvogels leert herkennen is handig meegenomen en vaak een eerste stap naar een intensievere natuurbeleving. De deelnemers ontvangen concrete tips over hoe hun tuin natuurvriendelijker ingericht kan worden.

Het nut daarvan mogen we niet onderschatten, want het landschap in Vlaanderen is erg gefragmenteerd, met (te)veel beton en een dicht weggennet. Tuinen beslaan ca 9% van de totale Vlaamse oppervlakte. Zelfs met een kleine inspanning kunnen we samen werken aan een **natuurlijker netwerk van tuinen**, dat voor dieren het grote verschil kan maken tussen leven en overleven. van tuinen, dat voor dieren het grote verschil kan maken tussen leven en overleven. van tuinen, dat voor dieren het grote verschil kan maken tussen leven en overleven.

Tekst: Gerald Driessens

Gegevensverwerking: Wouter Vanreusel

Campagne: Liselotte Vanderoye

Tuinvoegeleexperts: Gerald Driessens, Ruben Saey en Geert Vanhulle

Met speciale dank aan Begijn Le Bleu

V.U.: Natuurpunt vzw, Walter Rycquart, Coxiestraat 11, 2800 Mechelen, ON 0434.364.713, RPR Ondernemingsrechtbank Antwerpen, afdeling Mechelen, info@natuurpunt.be, www.natuurpunt.be, Wim Dirckx, Shutterstock.com

In samenwerking met

Wat bracht Het Grote Vogelweekend in 2020?

RECORDAANTAL DEELNEMERS

Tijdens **Het Grote Vogelweekend** op 25 en 26 januari telden 40.165 deelnemers de tuinvogels in 26.306 Vlaamse tuinen. In totaal voerden zij 30.678 tellingen in. Daarbij werden in totaal 847.583 vogels geteld.

Tijdens **De Vogeltelweek voor Scholen** van 20 tot 24 januari namen 4.507 leerlingen in 308 klassen van 215 scholen deel aan de telling. Zij voerden 313 vogeltellingen in en meldden een totaal van 11.197 vogels op onze Vlaamse speelplaatsen. In de provincies West-Vlaanderen en Oost-Vlaanderen werd het meest geteld.

Met een totaal van 44.672 tellers bracht de tuinvogeltelling van 2020 een absoluut recordaantal deelnemers op de been.

Begijn Le Bleu, komiek en vogelkijker, heeft al jaren een passie voor vogels. Die voorliefde bundelt hij in zijn podcast 'Fwiet! Fwiet!', waar vogelspotters, natuurliefhebbers en leken meer te weten komen over de wondere vogelwereld in de Lage Landen. Begijn gaf samen met Natuurpunt de vogelmicrobe door om zoveel mogelijk Vlamingen aan te sporen om tijdens Het Grote Vogelweekend de vogels in de tuin te tellen. Hij maakte verschillende filmpjes over de vogels in zijn eigen tuin.

Bedankt aan alle tellers!
Markeer alvast de volgende editie van Het Grote Vogelweekend op 30 en 31 januari 2021

De top 3

Het Grote Vogelweekend 2020

1
Koolmees
100.751

2
Huismus
99.366

3
Kauw
83.170

De resultaten

De resultaten van de getelde vogels tonen ons dat er doorgaans **23 vogels van 8 verschillende soorten** werden opgemerkt. 2020 scoort daarmee hetzelfde als in 2018. In 2019 werden gemiddeld 24 vogels van 9 soorten per tuin gezien.

De **koolmees** heroverde dit jaar de eerste plaats. Zilver is voor de huismus, die het ondanks die score nog steeds moeilijk heeft. De kauw schuift van de tweede naar de derde plaats maar hoeft voorlopig niet te vrezen voor een achteruitgang. Opvallend is dat 2018 ons dezelfde top 3 opleverde.

De zachte winter zorgde voor een rustige voederplank en eerder lage aantallen. Dat is niet noodzakelijk slecht nieuws: het betekent in de eerste plaats dat de vogels voldoende eten vinden en niet gedwongen worden om naar de tuin te komen.

Top 10 hoogste aantallen

1	koolmees	100.751
2	huismus	99.366
3	kauw	83.170
4	vink	72.953
5	pimpelmees	71.003
6	houtduif	70.042
7	Turkse tortel	50.095
8	merel	46.230
9	ekster	37.080
10	roodborst	29.123

De meest verspreide soorten

Op de merel na, vertonen alle vogelsoorten uit de top 10 een sociaal gedragspatroon. Hierdoor worden ze gemakkelijker opgemerkt, terwijl het groepsgedrag de aantallen de hoogte induwt.

Het is logisch dat we met 10.000 extra tellers meer vogels tellen. Maar door te kijken naar het aandeel tuinen waarin elke soort werd opgemerkt, zien we beter of sommige soorten het beter of slechter doen dan vorige jaren. In sommige gevallen hebben soorten die in lagere aantallen werden geteld, toch een ruimere verspreiding. Sommige van hen zitten zelfs in een groter aandeel van de tuinen dan de top 10-soorten.

De **koolmees** was dit jaar de meest verspreide soort met een aanwezigheid in 83% van de tuinen. Ook in 2018 stond de koolmees (met 80%) op de eerste plaats. In 2017 was dat nog de merel, die toen in 90% van de tuinen aanwezig was.

Top 10 hoogste verspreiding (tussen haakjes 2019 ter vergelijking)

1	koolmees	83 %	(82 %)
2	roodborst	79 %	(77 %)
3	merel	76 %	(72 %)
4	houtduif	69 %	(69 %)
5	pimpelmees	67 %	(63 %)
6	vink	59 %	(64 %)
7	ekster	56 %	(58 %)
8	Turkse tortel	55 %	(59 %)
9	huismus	49 %	(45 %)
10	kauw	43 %	(42 %)

De verspreiding van soorten toont slechts kleine verschuivingen ten opzichte van vorig jaar. **Het is een opsteker om te zien dat de aanwezigheid van de merel terug lichtjes toenam**, al moeten we voorzichtig zijn met te veronderstellen dat zijn problemen daarmee achter de rug zijn. De Turkse tortel zet zijn achteruitgang door en bij de huismus zien we een lichte toename. Onder de besprekingen per soort gaan we hier nog iets dieper op in.

Binnen onze tuinvogeltelling scoorden 2 soorten een nieuw record op het vlak van spreiding in het aantal tuinen: kauw (nu al in 42% van de tuinen) en halsbandparkiet (in 3,5% van de tuinen). Halsbandparkieten werden daarmee in meer tuinen gezien dan bv. kepen.

7 soorten zakten daarentegen naar een dieptepunt sinds de start van onze telling: Turkse tortel (in

nog slechts 55% van de tuinen), spreeuw (14%), heggenmus (31%), winterkoning (24%), groenling (13%) en sijs (1%).

Provinciale verschillen in de verspreiding

Sommige soorten tonen verschillen in hun provinciale spreiding. Die verschillen zijn meestal een gevolg van verschillen in biotoop of van verstedelijking. En sommige soorten vinden we van nature meer aan de kust, of meer in het binnenland.

De groene provincie Limburg is de enige waar de huismus nog in meer dan 60% van de tuinen voorkomt. In Antwerpen en Oost-Vlaanderen haalt ze zelfs de 50% niet. Limburg en Vlaams-Brabant zijn de enige provincies waar de heggenmus nog net de top 10 haalt. West-Vlaanderen scoort het best voor Turkse tortel, waar ze nog in 63% (maar vorig jaar in 67%) van de tuinen zit. Elders in Vlaanderen ondervindt deze soort een snellere achteruitgang.

Heel Vlaanderen	% tuinen
Koolmees	83,5
Roodborst	78,7
Merel	75,7
Houtduif	68,6
Pimpelmees	67
Vink	59,3
Ekster	56,4
Turkse tortel	55,1
Huismus	48,9
Kauw	42,7

Prov. Antwerpen	% tuinen
Koolmees	84
Roodborst	78,4
Merel	76,3
Houtduif	74,9
Pimpelmees	67,4
Ekster	56,4
Vink	55,4
Turkse tortel	52,1
Kauw	47
Huismus	45,2

Prov. Limburg	% tuinen
Koolmees	87,3
Roodborst	81,3
Merel	77,1
Pimpelmees	73,8
Vink	63,7
Huismus	63,5
Houtduif	60,5
Turkse tortel	58,6
Ekster	56,9
Heggenmus	37,5

Prov. Oost-Vlaanderen	% tuinen
Koolmees	84,2
Roodborst	79
Merel	76,3
Houtduif	72
Pimpelmees	67,2
Vink	63,4
Ekster	57,1
Turkse tortel	56,7
Kauw	45
Huismus	43,9

Prov. West-Vlaanderen	% tuinen
Koolmees	79,6
Merel	78,8
Roodborst	77,5
Turkse tortel	62,8
Pimpelmees	61,3
Houtduif	60,7
Vink	57,4
Huismus	52,1
Kauw	49,2
Ekster	48,2

Prov. Vlaams-Brabant	% tuinen
Koolmees	84,3
Roodborst	79,1
Pimpelmees	69
Merel	68,8
Houtduif	66,9
Ekster	65,1
Vink	59,5
Huismus	50,2
Turkse tortel	46,2
Heggenmus	31,5

DE VOGELTELWEEK VOOR SCHOLEN

1. Kauw

3. Houtduif

2. Zwarte kraai

TOP 10

1	kauw	1787
2	houtduif	1169
3	zwarte kraai	1095
4	koolmees	878
5	huismus	719
6	ekster	653
7	vink	649
8	merel	642
9	pimpelmees	651
10	Turkse tortel	527

De schoolomgeving is niet te vergelijken met een gewone tuin. Er is veel meer beweging en rumoer, dat heeft een enorme invloed op de vogels die er vertoeven. Maar mogelijk werkt ook de grotere afstand tot de vogels ervoor dat kleinere soorten gemakkelijker over het hoofd gezien worden. Onder de kleintjes spant, ook tijdens de scholentelling, de koolmees de kroon, gevolgd door de huismus. De koolmees, de winnaar van het telweekend, zette zich in de scholentelling op de 4de plaats. Dat is een aanzienlijke verbetering tegenover 2019, toen ze een 8ste plaats kreeg.

Maar de meest getelde vogel blijft met voorsprong de kauw: ze leven in groep en durven –veel meer dan zwarte kraaien– dicht bij mensen komen. Het zijn alleseters dus ze vinden allerlei eetbare dingen rond een speelplaats. De houtduif neemt de tweede plaats over van de zwarte kraai, die nu naar 3 schuift.

De cijfers van de vogeltelling voor scholen zijn steeds opvallend verschillend van de tuinvogeltelling tijdens het weekend. Net om die reden worden de gegevens van beide tellingen apart verwerkt.

ENKELE SOORTEN ONDER DE LOEP

KOOLMEES

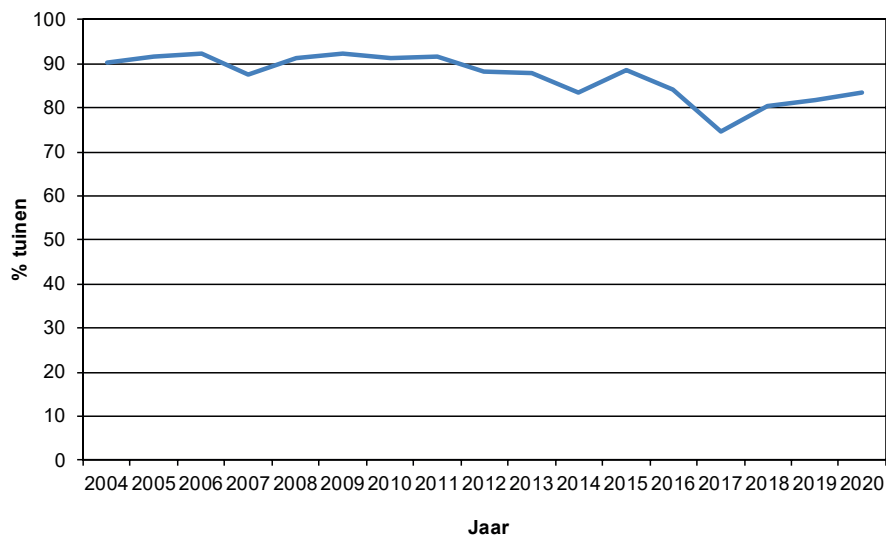

Vergeleken met 10 jaar geleden zitten koolmezen in ongeveer 10% minder tuinen. Misschien heeft de koolmees zijn eerste plaats te danken aan het ontbreken van grote aantallen vinken dit jaar.

Er bleven 's winters nog redelijk wat mezen hangen die in het najaar noordoost Europa (bv. de Baltische staten) hadden verlaten bij gebrek aan voedsel. Bovendien laten zowel kool- als pimpelmezen zich gemakkelijk verleiden naar onze voederplaatsen. En ze zijn gemakkelijk herkenbaar.

Ook in Nederland scoorde de koolmees een eerste plaats, daar was ze echter nog algemener en werd ze in 94% van de tuinen gezien.

Koolmees % tuinen aanwezig 2004-2020

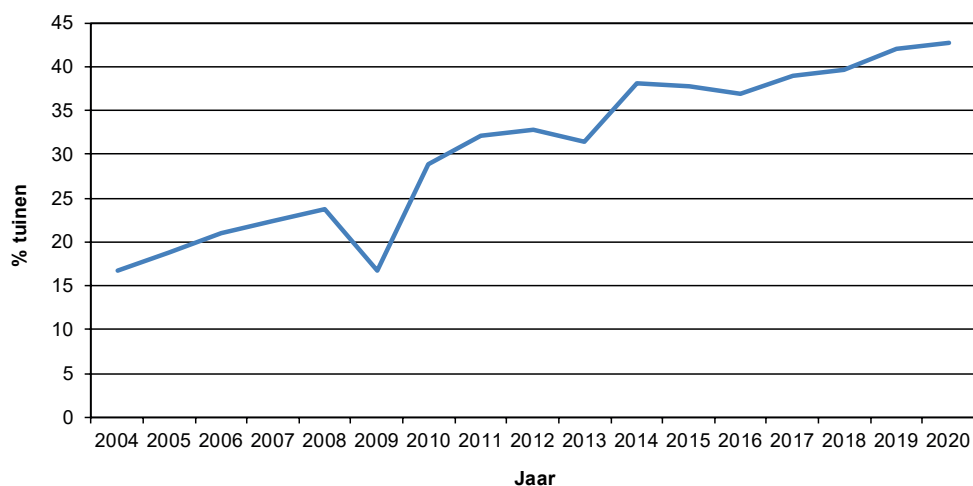
KAUW

Dit jaar steeg de toename van de kauw in de Vlaamse tuinen nauwelijks tegenover vorig jaar: van 42,1 naar 42,7% van de getelde tuinen. Deze sympathieke soort oogst succes dankzij zijn sociale karakter en uitzonderlijke intelligentie. De kauw vormt echter geen rechtstreekse bedreiging voor andere soorten.

Een groep kauwen lijkt nogal brutaal en maakt zich vaak meester van het aanwezige voedsel. Bied het vogelvoer daarom op verschillende manieren aan. Kauwen houden er niet van om onder struiken of tussen takken te kruipen en gaan niet aan een dunne twijg met een bengelende vetbol hangen. Zo krijgt ieder wat wils.

Op basis van de tuinvogelresultaten lijkt de toename wat af te zwakken. In de groenere provincies Vlaams-Brabant en Limburg is de kauw minder sterk vertegenwoordigd en staat ze niet in de top 10.

Kauw % tuinen aanwezig 2004-2020

HUISMUS

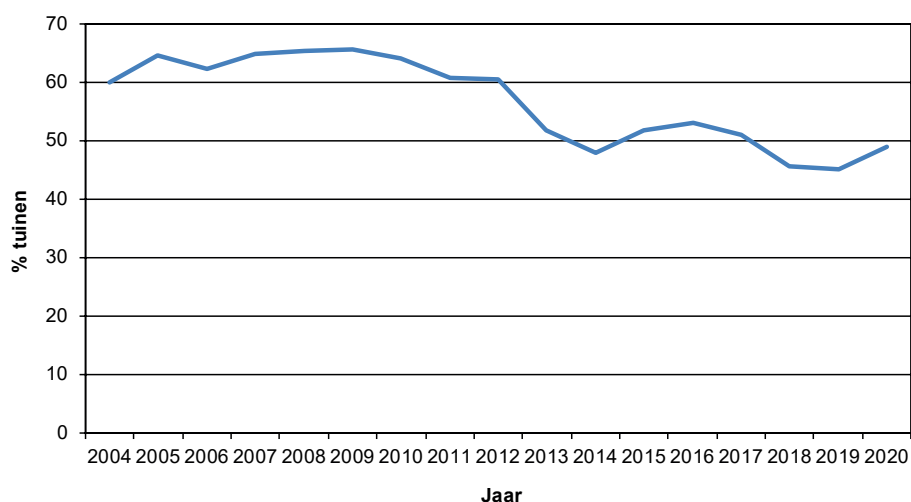
Vorig jaar tekenden we binnen de tuinvogeltelling een historisch dieptepunt op van de huisumus, toen werden ze in slechts 45,1% van de tuinen opgemerkt. Tien jaar geleden zaten ze nog in 65% van de getelde tuinen. Gelukkig zagen we dit jaar terug een lichte stijging meteen aanwezigheid in 49% van de tuinen. We willen maar wat graag geloven dat dit een kentering is in het aantal huismussen, en dat de soort zich terug zal herpakken.

Zover zijn we nog niet en het is veel te vroeg om victorie te kraaien. Toch mogen we blijven hopen: we zien nl. dat ook de mediaan van de groepsgrootte de laatste 2 jaar terug lichtjes is toegenomen. Waar er huismussen aanwezig waren, zaten er gemiddelde 5 samen (zie fig.).

Met kleine ingrepen kan iedereen helpen om de huisumus nieuwe kansen te bieden. De aanwezigheid van goede schuil- en slaappleatsen in de onmiddellijke omgeving maakt een wezenlijk verschil: een dichte strook haagbeuk wordt sterk geapprecieerd door de huisumus. Die hoeft geen 30 meter lang te zijn, enkele meters volstaat vaak al.

Maar ook een muur met klimop of andere klimplanten doet wonderen. Een ligusterhaag blijft 's winters groen en vormt een ideale slaappleats ... Het zijn goedkope maar perfecte oplossingen die het leven van de huisumus makkelijker maakt. De huisumus is overigens een standvogel, dus voorzie in de buurt van winterse groepjes voldoende nestgelegenheden. Nestkasten bieden een goed alternatief.

Huisumus % tuinen aanwezig 2004-2020

MEREL

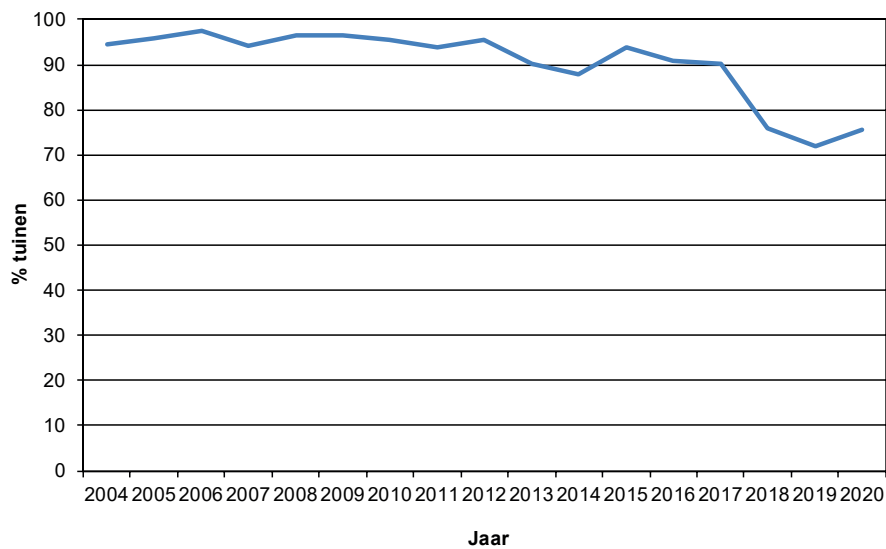

2019 was een waar dieptepunt voor de merel: na 3 jaren met uitbraken van het usutu-virus zakte de spreiding ineen naar 72% van de getelde tuinen. In de zomer van 2019 volgde er voor het eerst geen usutu-uitbraak en we hoopten op een licht herstel. Die hoop werd gelukkig bewaarheid, dit jaar werden er merels gezien in 75,7% van de tuinen.

We kunnen nog niet aantonen dat die lichte toename louter een gevolg is van daadwerkelijk herstel na het virus: de winteraantallen van noordelijke merels kunnen dat patroon immers ook beïnvloeden. We hopen wel dat de samenloop van geen uitbraak in 2019 en een lichte toename in 2020 niet toevallig is.

In Nederland zat de merel in 2019 nog in 90% van de tuinen, dit jaar verminderde dat lichtjes naar 88%.

Merel % tuinen aanwezig 2004-2020

NOOIT EERDER ZO ALGEMEEN

HALSBANDPARKIET

De uitbreiding van het verspreidingsgebied van de halsbandparkiet is een gekend fenomeen. Toch zijn vele tellers nog verrast wanneer ze deze grote groene parkiet zien verschijnen in de tuin. De opmars gaat traag maar gestaag. Eens een (broed)gebied verzadigd is breiden ze verder uit naar omliggende streken.

Er is geen reden om aan te nemen dat de opmars zich niet verder zal doorzetten over heel Vlaanderen. De soort is tegenwoordig in vrijwel alle grote Europese steden aanwezig.

De halsbandparkiet is luidruchtig en eet zowat alles wat hij op de voederplaats aantreft, maar op zich betekent hij geen gevaar voor de andere tuinvogels.

NOOIT EERDER ZO SCHAARS

Zes soorten waren nooit eerder zo schaars in de Vlaamse tuinen als dit jaar. Voor sommige van hen zijn de redenen van de achteruitgang deels gekend, maar soms is het moeilijk om in te schatten of er zich een natuurlijke trend voordoet, of dat er alarmerende omstandigheden zijn die door de mens werden veroorzaakt.

De **groenling** is gekend als belangrijk slachtoffer van de parasiet *Trichomonas gallinae*, het zogenaamde Geel. Vogels krijgen ontstekingen in de mondholte en slagen er moeilijk in om voedsel door te slikken. Dit voedsel kan zo andere individuen besmetten. Een goede hygiëne op de voedertafel is daarom geen overbodige luxe. Verwijder regelmatig oud voeder en reinig de voedertafel.

De **zanglijster** toont de laatste jaren een sterke achteruitgang, het is vermoedelijk een belangrijker slachtoffer van usutu-virus dan algemeen wordt aangenomen.

Van de **Turkse tortel** is de achteruitgang misschien nog het meest opvallend en zichtbaar, en zelfs hoorbaar in de straat. De dichtheden in steden zijn reeds behoorlijk ingeperkt. De opmars van de houtduif (vroeger een uitgesproken bosvogel) als concurrent van voedsel en broedplaatsen in stedelijk gebied, wordt soms als mogelijke oorzaak vernoemd.

Conclusie

Zelfs wanneer er weinig vogels opduiken in de tuin, zoals in zachte winters, moeten we ons bewust blijven van het positieve effect dat het permanent voederen uitoefent op vogels. We geven tuinvogels op die manier betere kansen om te overleven, mocht er zich toch een stevige maar onverwachte winterprik voordoen. Streng winterweer overleven is een zware beproeving voor alle wilde dieren.

Zachtere winters zijn ondertussen de standaard geworden, maar des te zwaarder zal de impact van een onverwachte winterprik zijn. Natuurlijke bedreigingen kunnen we nooit helemaal voorkomen, maar een goed ingerichte tuin geeft vogels en wilde dieren een betere beschutting en meer veiligheid tegen slecht weer of tegen roofdieren. Huisdieren gecontroleerd uitlaten kan die veiligheid nog sterker opdrijven.

Tegen het voorjaar aan kan je verschillende vogelsoorten helpen aan meer en veilige broedplaatsen. Je kan het verschil maken door het aanbrengen van nestkasten voor huismussen, mezen en spreeuwen. En door rekening te houden met de timing van de broedperiode van merels en heggenmussen, kun je verhinderen dat hun nesten en jongen verstoord worden.

>> Meer tips over vogels, voederen of vogelvriendelijke tuinen vind je op www.natuurpunt.be/vogelsindetuin

>> Of bestel de gratis vogelgids op www.vogelweekend.be

Het belang

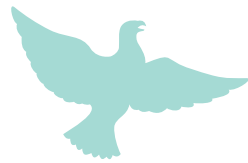
van een vogelvriendelijke tuin

Door voldoende schuilplaatsen zoals dichte struiken, hagen, rommelige hoekjes, goed ingerichte voederplaatsen en broedgelegenheid te voorzien kan je een tuin veel vogelvriendelijker maken. Dergelijke tuinen krijgen meer belangstelling van mezen, vinkachtigen en winterkoninkjes en vele andere soorten. Deze ingrepen zijn vaak zelfs mogelijk in kleine tuintjes. De hele winter door kan je hen helpen om een strenge winterprik of andere gevaren te overleven en in de zomer kan je hen extra kansen tot broeden geven.

Vijf tips om vogels in je tuin aan te trekken

- 1. Laat vogels zich veilig voelen.** Wil je vogels op bezoek krijgen, vermijd dan dat er vaak katten buiten zitten. Zorg ervoor dat vogels direct dekking kunnen zoeken in een dichte struik of een haag.
- 2. Leg je voederplaats strategisch aan.** Situeer de voederplaats zo dat ze niet te dicht bij het raam ligt. Vogels voelen zich dan niet op hun gemak maar ook bestaat het gevaar dat ze bij verstoring tegen het raam te pletter vliegen.
- 3. Zorg voor drinkwater.** Bij vorst moeten vogels vaak op zoek naar drinkwater. Een ondiepe schaal water volstaat meestal als drinkplaats. Vervang geregeld het water om dichtvriezen te vermijden. Bij sneeuw drinken de vogels vaak door sneeuw te 'eten'. Wanneer het niet vriest kan je een grotere schaal zetten, zodat de tuinvogels kunnen baden.
- 4. Voeder gevarieerd** en voorzie zowel zaden, fruit, nootjes, pindakaas en vetbollen. Biedt het voedsel zo aan dat niet alleen de grote soorten met alles aan de haal kunnen. Voeder niet alles op één kleine plaats maar hang het verspreid over je tuin. Zorg voor hygiëne op je voedertafel. Zo voorkom je dat de vogels ziek worden (door uitwerpselen, schimmels, etc).
- 5. Denk zoals een vogel.** Door de natuur na te bootsen creëer je meer kansen om vogels naar je tuin te lokken. Niet alle soorten komen naar gestrooid voeder. Denk ook aan de groene specht die mieren komt zoeken, aan de houtsnip die tussen de dorre bladeren onder de struiken wil scharrelen, of aan lijsters die graag zelf de bessen van struiken plukken. Een natuurlijke tuin beloont je met onvergetelijke waarnemingen.

Tel je mee in 2021?

30 en 31 januari 2021

Het Grote Vogelweekend

www.vogelweekend.be

25 tot 29 januari 2021

De Vogeltelweek voor Scholen

Vanaf 4 juli 2021

De Grote Vlindertelling

www.vlindertelling.be